

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – „Komunikat konsultacyjny w sprawie zrównoważonego stosowania fosforu”

COM(2013) 517 final

(2014/C 177/14)

Sprawozdawca: **David SEARS**

Dnia 8 lipca 2013 r. Komisja, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Komunikat konsultacyjny w sprawie zrównoważonego stosowania fosforu”

COM(2013) 517 final.

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 7 stycznia 2014 r.

Na 495. sesji plenarnej w dniach 21–22 stycznia 2014 r. (posiedzenie z 21 stycznia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny 155 głosami – 4 osoby wstrzymały się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Streszczenie i wnioski

1.1 Omawiany komunikat konsultacyjny jest częścią szerszej debaty na temat tego, jak UE może w sposób efektywny pod względem kosztów i akceptowalny z punktu widzenia środowiska utrzymać dostawy krytycznych surowców potrzebnych zarówno do produkcji, jak i do utrzymania życia zwierząt i ludzi w coraz gęściej zaludnionym i coraz bardziej konkurencyjnym zglobalizowanym świecie. Komunikat przedstawia wnikliwe, wyważone i wystarczające podsumowanie sytuacji w zakresie importu i stosowania produktów wytwarzanych na bazie fosforu, produkcji środków spożywczych i w zakresie innych zastosowań.

1.2 Komisja stawia 11 pytań, na które EKES udziela odpowiedzi, a także formułuje konkretne zalecenia. EKES odnotowuje wkład wnoszony przez Europejską Platformę Zrównoważonego Fosforu (European Sustainable Phosphorus Platform – ESPP) oraz ten, który prawdopodobnie wniosą prace w ramach europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa. EKES popiera te inicjatywy i ufa, że rezultaty ich prac zostaną właściwie wykorzystane.

1.3 EKES wyraża uznanie dla przyjętego podejścia, które – jak stwierdza Komisja – niekoniecznie zmierza do przyjęcia konkretnych aktów prawnych. Stosowniejsze może okazać się zadawanie właściwych pytań i zapewnienie dostępności właściwych danych, które umożliwią innym podjęcie bardziej świadomych decyzji. Należy wskazać najlepsze praktyki i dobrze je rozpowszechnić, by inni mogli się na nich wzorować.

1.4 Może to wymagać krótkoterminowego wsparcia rynkowego dla nowych technologii i tam, gdzie to konieczne, bardziej długoterminowego wsparcia regulacyjnego dla zmian, które zostaną uznane za niezbędne. Cele dotyczące odpowiedzialności za stosowanie fosforu i za jego recykling mogą być pomocne, ich realizację na szczeblu krajowym należy jednak pozostawić podmiotom mającym bliżej do czynienia z tą kwestią.

2. Wstęp

2.1 Fosfor to pierwiastek niezbędny do życia. Można go odzyskiwać bez końca, ale nie można go zastąpić. Jest szeroko rozpowszechniony w skorupie ziemskiej, jednak zasoby fosforytów nadających się do eksploatacji skupione są w zaledwie kilku krajach, z których żaden – poza jednym (Finlandią) – nie należy do UE.

2.2 Fosfor znajduje się w odpadach, w tym organicznych odpadach stałych pochodzenia roślinnego, zwierzęcego i ludzkiego. Są one w różnym stopniu poddawane recyklingowi i wykorzystywane na gruntach w celu wspomagania unieszkodliwiania odpadów i w celu nawożenia upraw. Na niektórych obszarach występują nadwyżki, co stanowi dla nich problem prowadzący do pogorszenia się jakości wody i do eutrofizacji (rozwoju roślinności wskutek nadmiaru substancji odżywczych); inne obszary notują deficyt i nie mogą osiągnąć wysokich plonów. Zmiany w gęstości populacji ludności i zwierząt jeszcze zaostrzają te trudności.

2.3 W pierwszym pięćdziesięcioleciu eksploatacji fosforytu nie poświęcano zbyt wielkiej uwagi ani problemom, ani możliwościom wynikającym z opisanych powyżej czynników. Podaż wydawała się wystarczająca, ceny utrzymywały się na stałym, niskim poziomie, plony upraw i wyniki hodowli zwierząt szybko rosły. W 2008 r. sytuacja gwałtownie się zmieniła. Chiny, przewidując potencjalne niedobory na rynku krajowym, nałożyły cło na eksport; ceny na świecie drastycznie wzrosły; miało to także wpływ na ceny żywności; zaczęto mówić o tym, że być może już wystąpił „szczyt produkcji fosforu”.

2.4 Dwa lata później ponownie oszacowano rezerwy i stwierdzono, że są one dziesięciokrotnie większe. Wydawało się, że problem zniknął, mimo to jednak wątpliwości co do faktycznego stanu rzeczy nasiliły się. Jakkolwiek by nie było, nadszedł czas na postawienie poważnych pytań.

3. Odpowiedzi na pytania

3.1 *Czy uważają Państwo, że kwestie bezpieczeństwa dostaw dla UE w związku z dystrybucją fosforytu stanowią powód do obaw? Jeśli tak, co należy zrobić, aby zaangażować kraje produkujące fosforyt w rozwiązywanie tych problemów?*

3.1.1 Fosforyt jest głównym źródłem fosforu wykorzystywanego do zwiększania plonów i wspomagania wzrostu zwierząt, a przez to do utrzymania wciąż rosnącej liczby ludności. Znane zasoby skupione są w kilku krajach. Tylko kraje produkujące znaczne nadwyżki w stosunku do własnych potrzeb są skłonne je eksportować. Uważa się, że do obrotu handlowego trafia niewielka część wydobycia (16 %) (Rosemarin i Jensen, Europejska konferencja w sprawie zrównoważonego stosowania fosforu, marzec 2013 r.). Wiele krajów będących dostawcami tego surowca postrzeganych jest jako politycznie niestabilne. Rynek ten nie jest w pełni przejrzysty ani doskonały. UE nie jest samowystarczalna w tym zakresie, a ponadto utraciła pewną część miejsc pracy, gdy produkcja wyrobów gotowych (nawozów i produktów chemicznych wytwarzanych na bazie fosforu) przeniosła się do krajów dostarczających.

3.1.2 Problemowi temu można zaradzić tylko na poziomie globalnym. Jeżeli jeden duży (o dużej liczbie mieszkańców) i/lub bogaty kraj o wysokim popycie poczuje się zagrożony pod względem dostaw surowców, w tym żywności, wówczas zagrożone będą wszystkie kraje lub regiony zależne od importu. W takim samym stopniu dotyczy to towarów wytwarzanych z tych surowców. Wszelkie badania muszą uwzględniać tę kwestię, szczególnie w przypadku gdy zmieniła się struktura produkcji, a największy popyt koncentruje się teraz poza UE.

3.1.3 Odpowiedź na pierwsze pytanie brzmi zatem zdecydowanie „tak”. Wyzwanie polega na znalezieniu sposobów na zwiększenie samowystarczalności, które byłyby racjonalne pod względem kosztów. Zmiany, jakie zaszły po gwałtownym skoku cen o 700 % w 2008 r., okazały się cenne. Chociaż ceny od tego czasu spadły, świadomość nadal istniejącego ryzyka przyczyniła się do pobudzenia inwestycji w całym łańcuchu dostaw. Podnoszenie świadomości co do oddziaływania na środowisko na wszystkich etapach łańcucha dostaw oraz zrozumienie, jak je minimalizować w sposób efektywny pod względem kosztów, to kwestie o równie dużym znaczeniu. Kluczowe znaczenie będzie miało wsparcie Komisji dla badań oraz zaangażowanie grup zainteresowanych podmiotów za pośrednictwem europejskiego partnerstwa innowacyjnego i Europejskiej Platformy Zrównoważonego Fosforu.

3.1.4 75 % znanych zasobów znajduje się na terenie Maroka i Sahary Zachodniej (Rosemarin i Jensen, Europejska konferencja w sprawie zrównoważonego stosowania fosforu, marzec 2013 r.). W światowym obrocie handlowym dominuje eksport z Maroka. Inne kraje dostarczające do UE to Tunezja i Syria. Do największych dostawców fosforytu i wyrobów gotowych należy Rosja. Znaczne ilości eksportują także Jordania i Egipt. Zachęty mające na celu wzmocnienie sąsiedztwa i innych umów dwustronnych są oczywiste.

3.1.5 Problematyka ta została w pełni omówiona w opracowanej niedawno opinii EKES-u w sprawie zapewnienia ważnych towarów importowych dla UE poprzez aktualną politykę handlową UE i inne powiązane polityki⁽¹⁾, przyjętej w październiku 2013 r. Oczywiście jest także konieczność przyjęcia na czas przez wszystkie instytucje UE w imieniu państw członkowskich spójnej, całościowej, świadomej politycznie strategii, która zasadzałaby się na współpracy opartej na dostępnych danych i byłaby realizowana z właściwą taktyką.

3.2 *Czy przedstawiony tutaj obraz podaży i popytu jest dokładny? Co UE może zrobić w celu zachęcenia do łagodzenia ryzyka związanego z dostawami poprzez np. wsparcie zrównoważonego wydobycia lub wykorzystania nowych technologii górniczych?*

3.2.1 EKES popiera sięgnięcie przez Komisję po aktualne dane z okresu po 2010 r., dotyczące podaży i – szeroko rzecz ujmując – popytu, niemniej należy je uznać raczej za przybliżone niż dokładne. Mając na uwadze to, że znane zasoby stanowią mniej niż 1 ppm całości fosforu występującego w skorupie ziemskiej oraz że odkryto już wszelkie zagregowane zasoby nadające się do eksploatacji, EKES-owi wydaje się to mało prawdopodobne, a jeszcze mniej prawdopodobne to, że technika wydobycia i odzyskiwania nie będzie udoskonalana. Popyt można ograniczyć poprzez dalsze dążenie do wyeliminowania fosforu z detergentów oraz bardziej efektywne jego wykorzystanie w nawozach bądź poprzez przestawienie się na dietę o niewielkiej zawartości mięsa, jak i poprzez ustabilizowanie populacji.

⁽¹⁾ Dz.U. C 67 z 6.3.2014, s. 47–52.

3.2.2 Wobec tak wielu zmiennych i niepewnych czynników dotyczących aktualnych zasobów fosforu, trudno jest stwierdzić, czy krzywa Hubberta lub przewidywania co do szczytowego wydobycia fosforu mogą być przydatne dla prognoz krótkoterminowych.

3.2.3 EKES popiera technologiczną i finansową współpracę z krajami dostarczającymi na rzecz poszukiwania nowych złóż, zmniejszania wpływu wydobycia, przetwarzania i dystrybucji na środowisko, budowania niezbędnej infrastruktury, w tym kolei i portów, jak i na rzecz podniesienia poziomu przetwarzania surowca na miejscu w nawozy o wyższej wartości dodanej.

3.2.4 Niemniej nie ma to wpływu na podstawowe cele unijnej polityki w zakresie gospodarowania zasobami fosforu – zwiększenie samowystarczalności w obrębie Unii oraz ograniczenie efektów nadmiernego stosowania. Dlatego dla opracowania ekonomicznych rozwiązań i polityk ogromne znaczenie będą miały wyższej jakości dane o przepływach w UE, a zwłaszcza w tych państwach członkowskich, gdzie popyt na fosfor wzrasta. Od tego będą zależały postępy na drodze do zrównoważonego bezpieczeństwa żywności.

3.3 *Czy uważają Państwo, że informacje o podaży fosforu oraz nawozów fosforowych i popycie na nie na świecie są w wystarczającym stopniu dostępne, przejrzyste i wiarygodne? Jeśli nie, jaki byłby najlepszy sposób uzyskania bardziej przejrzystych i wiarygodnych informacji na poziomie unijnym i światowym?*

3.3.1 Światowe dane, zwłaszcza te dotyczące rezerw, opracowywane są przez Służbę Geologiczną Stanów Zjednoczonych (*United States Geological Survey, USGS*), która korzysta z informacji przekazywanych przez Międzynarodowy Ośrodek Badań nad Nawozami (*International Fertilizer Development Center, IFDC*) oraz przez inne organizacje, jak np. australijski Wspólny komitet ds. rezerw rudy (*Joint Ore Reserves Committee*). Biorąc pod uwagę wydarzenia ostatnich lat, można mieć tylko nadzieję, że będą one doskonalsze. Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (*FAO*) bardzo zależy na wiarygodnych danych. UE mogłaby skoncentrować swoje starania na tym aspekcie, włączając w to wysiłki na rzecz ograniczenia popytu w krajach o wysokim zużyciu – głównie w Azji – i wspierając ponowne oszacowanie rezerw we wszystkich krajach dostarczających.

3.3.2 Niezwykle ważne są także wyższej jakości dane o przepływach popytu i możliwościach optymalizacji zarówno podaży, jak i popytu w obrębie Europy. ESPP wydaje się tu najbardziej oczywistą drogą. W tym zakresie decydujące znaczenie będą nadal miały rzetelne i aktualne informacje od wszystkich zainteresowanych stron, w tym i od organizacji *Fertilisers Europe*.

3.4 *W jaki sposób powinniśmy zareagować na ryzyko zanieczyszczenia gleby związane ze stosowaniem fosforu w UE?*

3.4.1 Złóża fosforu zawierają różne ilości śladowe metali – także kadmu, uranu i chromu. Możliwe jest ich usunięcie, w przypadku wykorzystania do celów spożywczych czy technicznych, niemniej proces ten jest drogi i generuje odpady. Zwykle złoża osadowe zawierają 25–150 mg Cd/kg P2O5. Złoża magmowe (w Rosji, Finlandii i Południowej Afryce) mają około 10 mg Cd/kg P2O5. Wprawdzie surowiec importowany do UE zwykle zawiera niewielkie ilości kadmu, jednak stosowany w dłuższej perspektywie może doprowadzić do nadmiernego odkładania się tego pierwiastka w glebie, organizmach roślinnych i zwierzęcych, a zatem stwarzać ryzyko dla zdrowia człowieka. Odkadmianie zwiększa koszty ponoszone przez rolników z UE i zmniejsza konkurencyjność wobec upraw importowanych, które nie podlegają takim ograniczeniom. Z kolei fosforany z odpadów pochodzenia zwierzęcego i ludzkiego mają niską zawartość kadmu, ale mogą być zanieczyszczone w inny sposób. Dlatego tak ważne jest określenie bezpiecznych poziomów dla wszystkich zanieczyszczeń.

3.4.2 EKES zachęca w związku z tym Komisję, by kontynuowała i ukończyła wszelkie brakujące badania, przeprowadziła nowe oceny ryzyka tam, gdzie to niezbędne, i opracowała odpowiednie zalecenia, zwłaszcza w odniesieniu do dostępnych technologii odkadmiania, kosztów i możliwości stosowania różnych procesów produkcyjnych.

3.4.3 EKES stwierdza, że praktyki rolne często są dostosowane do warunków lokalnych i mogą wydawać się niedostatecznie precyzyjne. Doradztwo techniczne i najlepsze praktyki stale się rozwijają, ale nie zawsze informacja o nich jest dobrze rozpowszechniana. Jeśli brakuje silnych zachęt finansowych, zmiany będą raczej zachodzić powoli. Przy sprzedaży i stosowaniu wieloskładnikowych nawozów NPK nie uwzględnia się zaś faktycznego zapotrzebowania, które może być różne w zależności od pola. Podobnie jak w innych dziedzinach, niezbędne jest uczenie się przez całe życie.

3.4.4 Podstawowe znaczenie ma więc obecnie przejście ku rolnictwu precyzyjnemu, z większym nastawieniem się na potrzeby lokalnego środowiska, na występujące w nim substancje i na specyfikę ich uwalniania, aby sięgać zarówno po nawozy naturalne, jak i syntetyczne. W razie konieczności warto wprowadzić zachęty, by te zmiany promować. Kluczową rolę w tym procesie będą miały do odegrania dyrekcje generalne UE odpowiedzialne zarówno za badania, jak i za rolnictwo.

3.5 *Jakie technologie charakteryzują się największym ogólnym potencjałem pod względem poprawy zrównoważonego stosowania fosforu? Jakie są koszty i korzyści?*

3.5.1 Fosfor jest stabilnym, nieradioaktywnym pierwiastkiem, może więc być odzyskiwany i ponownie stosowany nieograniczoną liczbę razy. W atmosferze występuje jedynie w niewielkich ilościach, jednak może uwalniać się wskutek erozji gleby czy przepływu wody i ostatecznie zwykle osadza się na dnie morza. Trwają prace nad odzyskiwaniem fosforu z systemów wód śródlądowych, co ma na celu głównie ich oczyszczanie, niemniej jego odzyskiwanie dla ponownego wykorzystania wymaga większej uwagi.

3.5.2 Dla takiego zrównoważonego wykorzystywania potrzebna jest analiza cyklu życia (*life-cycle analysis, LCA*) – od kopalni, poprzez pole, stół, aż do morza. Eksploatacja złóż mineralnych wymaga ogromnych nakładów energii i wody – i to często na obszarach, gdzie brakuje i jednego, i drugiego. Z kolei transport i przetwarzanie opierają się na węglowodorach i generują emisje gazów cieplarnianych. Obecnie straty są wysokie – zaledwie około 15 % wydobytego fosforu dociera do jedzenia, które spożywamy (Rosemarin i Jensen, Europejska konferencja w sprawie zrównoważonego stosowania fosforu, marzec 2013 r. podaje 20–25 %, natomiast wg Europejskiej Platformy Zrównoważonego Fosforu (ESPP) jest to tylko 15 %). Niemniej to zastosowanie jest niezbędne dla wszelkiego rodzaju życia. Proces ten można udoskonalać – natomiast nie da się go zastąpić.

3.5.3 Inaczej ma się sprawa w przypadku zastosowań innych niż spożywcze. Detergenty dla gospodarstw domowych nie muszą zawierać fosforanów i ich wykorzystanie znacznie ograniczono. Znacznie większe zagrożenie wiąże się z przejściem na uprawy roślin do produkcji biopaliw. Trzeba lepiej oszacować potrzebne na każdym etapie nakłady energii i wynikające z tego korzyści. EKES przeanalizował już niektóre spośród skutków społecznych. Teraz pilnie potrzeba więc całościowej analizy cyklu życia, także w odniesieniu do stosowania fosforu, i tam gdzie niezbędne, należy odpowiednio dostosować politykę w tym zakresie.

3.5.4 Zasadniczo należy dążyć do ograniczenia zużycia fosforu ze źródeł pierwotnych (nowe surowce wymagające importu do UE) i do zwiększenia ponownego wykorzystania materiałów organicznych (żywności, przetwarzania odpadów i kompostu) oraz do bezpiecznego recyklingu materiałów o dużej zawartości fosforu, które obecnie uważa się za odpady – z odchodów ludzkich i zwierzęcych, ścieków i osadów ściekowych. Należy opracować metody wykorzystania produktów ubocznych powstających w trakcie przetwarzania.

3.5.5 Trzeba wskazać właściwe sposoby osiągnięcia tych celów i zwiększenia świadomości wśród decydentów politycznych, dostawców, rolników, sprzedawców i ich klientów, aby wdrożyć nowe pożądane produkty i modele działania. Trwają prace nad poszukiwaniem rozwiązań, które byłyby opłacalne ekonomicznie. ESPP i inne organy ściśle współpracują z Komisją, aby działania te przyniosły efekty.

3.5.6 Komisja i inne instytucje, agencje i organy doradcze UE powinny kontynuować działania zmierzające do wskazania aktów prawnych, które wymagają bądź przeglądu, bądź poprawy ich wdrażania w kontekście zdobytych doświadczeń lub zmieniających się potrzeb zewnętrznych. Trzeba na nowo przekonstruować całe podejście do „odpadów” – i to się już zresztą dzieje. Jak zauważono w komunikacie, obecne podejście jest fragmentaryczne i – zamiast pomagać – utrudnia osiągnięcie zamierzonych celów w zakresie recyklingu i ponownego wykorzystania.

3.6 *Jakie kwestie UE powinna propagować w dalszych badaniach i rozwoju w zakresie zrównoważonego stosowania fosforu?*

3.6.1 Komisja powinna wspierać badania w przypadkach, kiedy pożądany jest pewien rezultat, natomiast zachęty o charakterze rynkowym są dość mgliste (np. z powodu ciągłej dostępności stosunkowo taniego fosforu ze źródeł pierwotnych), lub kiedy może dojść do konfliktu interesów (np. w związku z wymogami jakości dla nawozów z fosforanów ze źródeł pierwotnych a tymi z fosforanów po recyklingu), lub kiedy w ramach UE praktyki krajowe znacznie się różnią (np. pod względem aktualnego wykorzystania fosforanów i tendencji ich zużycia), lub też kiedy trudno osiągnąć oczywiste synergie (np. przy przewożeniu bogatych w fosfor odpadów zwierzęcych lub innego pochodzenia z państw członkowskich o nadwyżkach do państw o ich niedoborze).

3.6.2 Należy także wziąć pod uwagę potrzebę poprawy komunikacji między zainteresowanymi sektorami, różnice w obowiązujących przepisach, a także podział, a niekiedy nawet konflikt kompetencji w ramach Komisji i innych organów regulacyjnych.

3.7 Czy Państwa zdaniem dostępne informacje na temat wydajności wykorzystania fosforu oraz wykorzystania odzyskanego fosforu w rolnictwie są odpowiednie? Jeśli nie, jakie inne informacje statystyczne mogą być potrzebne?

3.7.1 W tym przypadku odpowiedź brzmi „nie”. Zdecydowanie potrzeba wiarygodnych, bardziej spójnych i kompletnych informacji o innych zanieczyszczeniach, o ich źródłach i ich obecności w żywności. Chodzi tu także o metale ciężkie (i lekkie), leki, metabolity, czynniki chorobotwórcze, powiązane substancje odżywcze, dostępność, sposoby uwalniania, o ogólną efektywność agronomiczną, technologie recyklingu, wpływ na środowisko itd.

3.7.2 Dobrym punktem wyjścia byłyby dane statystyczne, o ile są dostępne. Edukowanie, wzmacnianie poczucia współodpowiedzialności i akceptacja dla zmian są bardzo ważne. Wydaje się, że partnerstwo Komisji i takich podmiotów, jak ESPP to najlepszy sposób na osiągnięcie tych celów.

3.8 W jaki sposób europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz „wydajnego i zrównoważonego rolnictwa” może pomóc w upowszechnianiu zrównoważonego stosowania fosforu?

3.8.1 W ramach strategii „Europa 2020” powstało pięć europejskich partnerstw innowacyjnych. Trzy z nich – na rzecz wydajnego rolnictwa, wody i surowców – będą miały wpływ na całe rolnictwo, a w szczególności na kwestie związane z fosforem. Pozostałe dwa – europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz inteligentnych miast i wspólnot oraz partnerstwo na rzecz innowacji sprzyjającej aktywnemu starzeniu się w dobrym zdrowiu – oddziaływać będą w mniejszym stopniu. Jako że podejście do fosforu jest nowym problemem wymagającym rozwiązania, mogłoby ono stać się wzorcem do naśladowania.

3.8.2 Utworzono już Radę Sterującą Wysokiego Szczepła oraz uzgodniono strategiczny plan wdrażania. Wszystko się powiedzie, jeżeli wszystkie zainteresowane podmioty podejmą wspólne działania oraz jeśli reprezentowane będą i aktywnie zaangażowane wszystkie zainteresowane strony. Uwaga skupia się na działaniach możliwych w ramach UE – ogólnie rzecz biorąc, „od pola po stół” – dlatego też pomijane są pewne zagadnienia, jak np. wyżej wspomniana problematyka.

3.8.3 EKES popiera niezwykle szerokie ujęcie i kompleksową treść strategicznego planu wdrażania, odnotowuje jednak, że zabrakło w nim jasnej definicji priorytetów, mechanizmów rozstrzygnięcia uzasadnionych sporów oraz harmonogramów działania. Niewiele się mówi o obszarach, w których realizowane strategie UE lub państw członkowskich (dotowanie bądź niedotowanie lub wręcz zakazanie konkretnych działań zmierzających do realizacji innych celów) przyniosły w UE lub poza nią rezultaty niezgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju lub niepożądane.

3.8.4 EKES ma nadzieję, że wspomniane europejskie partnerstwo innowacyjne doprowadzi do realizacji zakładanych celów we właściwym czasie, co byłoby pożądanym wynikiem z perspektywy fosforu. Dyskusja powinna obejmować problematykę stosowania substancji odżywczych, skuteczność nawozów, recykling, poziom substancji zanieczyszczających, przetwarzanie, transport i wykorzystanie obornika i innych odpadów organicznych. Powinna ona wspierać program prac ESPP. Z oczywistych względów te dwa elementy powinny ze sobą współdziałać.

3.9 Jakie działania można podjąć w celu zapewnienia lepszego gospodarowania i zwiększenia zakresu przetwarzania obornika na obszarach charakteryzujących się nadwyżką podaży oraz propagowania szerszego stosowania przetworzonego obornika poza tymi obszarami?

3.9.1 „Odpadem” jest każdy materiał postrzegany przez aktualnego właściciela jako pozbawiony wartości bądź generujący koszty. Jeśli tylko nadać mu jakąś wartość, staje się produktem, który można sprzedać. W pełni efektywny proces waloryzowałby i wykorzystywał wszystkie swoje strumienie wyjściowe. Ze względu na globalizację analiza tego problemu stała się bardziej skomplikowana, jednocześnie jednak tym bardziej pilna. Strumienie odpadów stałych i płynnych pochodzenia roślinnego, zwierzęcego i ludzkiego należy obecnie postrzegać raczej jako możliwości handlowe, a nie jako kosztowne problemy.

3.9.2 Łatwiej to jednak powiedzieć niż zrobić. Niezbędne będą badania w tym zakresie oraz nowe technologie. Trzeba też będzie dostosować przepisy, tak aby zapewnić większą ich jasność i pewność w działalności transgranicznej i wewnętrznej. Należy jasno określić zachęty finansowe. Najbardziej obiecujące wydają się lokalne rozwiązania dotyczące obornika zarówno przetworzonego, jak i w stanie naturalnym. Można by opracować gminne lub regionalne projekty służące rozwiązywaniu konkretnych problemów, nalezytemu wykorzystywaniu inwestycji oraz minimalizacji wpływu na środowisko.

3.9.3 Zainteresowane podmioty w ramach europejskiego partnerstwa innowacyjnego lub ESPP będą miały do odegrania kluczową rolę polegającą na dostosowywaniu rozwiązań globalnych do rzeczywistych możliwości pojawiających się na poziomie gospodarstwa, gminy, miasta czy regionu. Niezbędne będzie pełne zaangażowanie państw członkowskich i innych przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego.

3.10 *Jakie działania można podjąć w celu poprawy odzyskiwania fosforu z odpadów żywnościowych i innych odpadów ulegających biodegradacji?*

3.10.1 Najlepszym sposobem na zmniejszenie ilości odpadów żywnościowych jest dystrybucja żywności i jej konsumpcja w ramach wyważonej i zdrowej diety przez osoby cierpiące na niedostatek pożywienia. Przeglądu wymagają zarówno przepisy dotyczące oznakowania, jak i praktyki w handlu detalicznym dotyczące „jakości” (z jednej strony kształt, wygląd i rozmiar, a z drugiej – smak czy wartości odżywcze), wielkości porcji, dat „należy spożyć przed” lub „sprzedać do” czy likwidacji niesprzedanej żywności. Wielcy odbiorcy (przedsiębiorstwa przetwórstwa spożywczego, zakłady żywienia zbiorowego, restauracje) powinni minimalizować swoje odpady ze zwykłych względów handlowych. Należy ich także zobowiązać do kompostowania wszystkiego, czego nie są w stanie zużyć. Powinno się zachęcać do inicjatyw branżowych obejmujących sprzedawców detalicznych. Odpady żywnościowe pochodzące z gospodarstw domowych można i trzeba minimalizować dzięki rozsądnym zakupom i spożywaniu w terminie, to zaś w znacznej mierze jest kwestią edukacji konsumentów. Indywidualne kompostowanie pozostałości możliwe jest na wsi, w wielkich miastach jest to już jednak trudniejsze.

3.10.2 Selektywna zbiórka odpadów ulegających biodegradacji, poza odpadami ogrodowymi, jest zazwyczaj dosyć ograniczona oraz zależy od dostępnych środków budżetowych i aktualnych priorytetów. Kompostowanie wszystkiego, czego nie można spożyć, zatrzymuje fosfor w łańcuchu żywnościowym i poprawia jakość gleb, które tego wymagają. Należy się skupić raczej na dodawaniu wartości, a nie jedynie na unieszkodliwianiu odpadów.

3.11 *Czy jakiejś formie odzyskiwania fosforu z oczyszczania ścieków należy nadać status obowiązkowej lub rekomendowanej? Co można zrobić w celu podniesienia poziomu dostępności oraz popularności osadów ściekowych i odpadów ulegających biodegradacji w uprawach?*

3.11.1 Istnieją już rozwiązania przeznaczone do zastosowań domowych na małą skalę, służące przede wszystkim rozwiązaniu problemu nadmiaru fosforu na odległych obszarach, co prowadzi do eutrofizacji w sąsiadujących zbiornikach wody stojącej. Są one jednak drogie i wydaje się, że trudno je przystosować do populacji miejskich o większej gęstości zaludnienia. Wielkość miasta często decyduje o tym, co jest możliwe.

3.11.2 Odprowadzanie ścieków w miastach regulowane jest przepisami, które dotyczą jakości tych ścieków, a nie potencjalnej wartości konkretnych substancji wchodzących w ich skład. Kwestię tę należy pilnie poddać przeglądowi. Przeróbki techniczne istniejących systemów odprowadzania ścieków mogą być kosztowne, dlatego bardziej sensowne jest projektowanie nowych inwestycji, o większej wartości dodanej dla operatorów. Zastosowanie organicznych odpadów stałych na gruntach rolnych powinno koncentrować się przede wszystkim na optymalizacji plonów, a nie przestrzeganiu dopuszczalnych limitów utylizacji.

3.11.3 Potrzebne będą nowe normy dotyczące zastosowań związanych z żywnością, w tym w uprawach rolnych, określające stosowanie obok nawozów sztucznych (których jakość i skuteczność można łatwiej kontrolować). Zastosowania niezwiązane z żywnością (parki, pola golfowe, architektura krajobrazów miejskich i przemysłowych, rekultywacja terenów, leśnictwo, ochrona przed erozją i ochrona wybrzeża itp.) stanowią łatwiejsze możliwości zbytu.

3.11.4 Istnieje ciągła potrzeba prowadzenia ukierunkowanych badań oraz rozwoju nowych oszczędnych technologii. Zachęcanie do takich działań, ich finansowanie i rozpowszechnianie informacji na szczeblu UE, a także wspieranie za pomocą wskazywania istniejących najlepszych praktyk i ich skutecznego transferu, będzie z korzyścią dla wszystkich zainteresowanych stron. Udane technologie tworzą miejsca pracy i otwierają rynki. Efektywność produkcji i dystrybucji żywności, wykorzystania odpadów i gospodarki nimi przyczynia się do zmniejszenia kosztów ponoszonych przez konsumentów i pomaga osiągnąć inne cele w dziedzinie energii i przeciwdziałania zmianie klimatu.

3.11.5 Trzeba usunąć przeszkody stojące na drodze postępu. Należy opracować zharmonizowane kryteria zniesienia statusu odpadu oraz nowe podejście do definicji odpadów i ich kontroli. Trzeba poddać przeglądowi dyrektywy ramowe dotyczące środków chemicznych (REACH), jakości gleby i wody, nawozów i zastosowań związanych z żywnością oraz utylizacji odpadów, tak aby ich cele były nadal adekwatne i wyczerpujące, a także zgodne z priorytetami UE w obecnym, zglobalizowanym świecie. Istotne będzie właściwe i proporcjonalne wdrażanie na szczeblu krajowym i lokalnym. EKES bardzo chętnie włączy się w ten proces.

Bruksela, 21 stycznia 2014 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE